

Javaslat a

„A mezőberényi német népviselet”

***települési/tájegységi/ágazati²
értéktárba történő felvételéhez***

Wolff Ádám családja 1870.

Készítette:
Csete Gyula

Csete Gyula

Mezőberény, 2021. október 25.

² Kérjük, húzza alá a megfelelőt.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:
Orlai Petrics Soma Könyvtár, Muzeális Gyűjtemény és Művelődési Központ
(Mezőberény, Fő út 6.)

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: **Csete Gyula**

Levelezési cím: **5650 Mezőberény, Fő út 1-3.**

Telefonszám: **+36 20/264-3556**

E-mail cím: **csetegyula@gmail.com**

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése:

A mezőberényi német népviselet

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:³:

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

a szakterületi besorolás indokolása:

A viselet a széles értelemben vett viselethez tartozik.

3. A nemzeti érték a magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó érték:

igen
amely nemzetiség:⁴ német

nem

4. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: Mezőberény

5. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

- települési** tájegységi ágazati

amely értéktár neve: Települési értéktár

6. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása, a megjelölt szakterületi kategória indokolása (amennyiben nemzetiséghez kapcsolódó érték, a nemzetiségi vonatkozások, a nemzetiséghez való kötődés bemutatása):

A mezőberényi német népviseletről Bonyhai Mihály 1934-ben megjelent „Mezőberény monográfiája” c. munkájában közölt egy rövid áttekintést, s abban megemlített néhány német jellegzetességet. Valamivel teljesebb képet ad a „Mezőberény története” c. monográfia /1973/ Népviselet c. fejezete, amely – rövid összehasonlító néprajzi tanulmány keretében – az egész községre jellemző viselet fejlődését tárgyalja, és érinti annak nemzetiségenkénti eltéréseit is. A mezőberényi németek viseletének történetét és alakulását Hentz Lajos kutatásai és tanulmányai alapján ismerhetjük meg. A mezőberényi német népviselet című tanulmányában összegzi és fejt ki. Hasonló részletes tanulmány a témában azóta sem született.

A mezőberényi német öltözködési kultúra alakulásában a három fő tényező a község mezővárosi jellege, a német lakosság erőteljes ütemű gazdasági fejlődése és a társadalmi rétegzettség volt a meghatározó. A berényi német nemzetiség viseletének történet három korszakra oszthatjuk

A XIX. század elejére kialakult viseletkép az akkori alföldi mezővárosi viselettel mutat hasonlóságot.

³ Egy szakterületenkénti kategória megjelölése lehetséges.

⁴ Kérjük, jelölje és nevezze meg, amennyiben magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó az érték.

A férfiviseletben döntő fontossága volt a vászonruhának. A „pár fejer ruha”, vagyis az ing és a gaty a hozzájuk tartozó pruszlival és nyakravalóval szinte az egész ruházatot jelentette. A bőrből készült ruhák és a kezdetben kék, majd fekete posztóból varrt öltözetdarabok már a század elején kimutathatók a viseletben. Elégséges bizonyító anyag hiányában nem lehet megállapítani a férfiviseletben a nemzetiségenkénti eltéréseket, de a század második feléből való képek nem mutatnak alapvető különbségeket.

A női ruházatban az ingvállas-pruszlikos és a réklis viselet együtt élt a század első felében. A század közepétől a réklis viselet vált uralkodóvá, és egyre polgáriasabb irányba fejlődött. A német női viselet fejlődése bizonyos vonatkozásokban megelőzte a magyar és még inkább a szlovák viseletet.

A XIX. század végére beértek a kapitalista fejlődés eredményei az öltözködés területén is. A korszerű, jórészt gyári ruhaanyagok kiszorították a hagyományosakat és a divathatások révén felfrissültek, a polgáriasabb ízléshez igazodtak a formák.

A férfiak viseletében csökkent a vászonruhák jelentősége, viszont megnőtt a különböző szövetekből és posztóból készült ruhák aránya. A korábbi mándli, dolmány és zsinóros magyarnadrág helyébe a kabát és a „slicces”, de még egy-varrású, egyenes szabású nadrág került. A teljes posztóöltözet (kabát, mellény, nadrág) mellett igen gyakori és jellemző volt az untercikkes (untercikk, mellény, nadrágból álló) viselet. A női ruházatkodásban kialakult az ünneplő, kimenő és munkaruhák hármasságának értéke. Megnőtt a ruhatár bősége, és a ruhák készítéséhez sok anyagot használtak. A viselet fő jellemzője a kétrészes ruha volt. Ennek elemei az alsó ruhákban a korábbi viseletből még megtartott ingváll és pendely, a felső ruhákban a korábbi rékli helyére lépő blúz és a bokáig érő, bő szoknya. Ez az időszak a német női viseletben a sokszoknyás viselet kora.

A német viseletet a századforduló éveiben — éppúgy, mint a későbbiek során a divathatások frissebb befogadása, a szélsőséges öltözködési formáktól való tartózkodás, mértéktartás és bizonyos fokú pedantéria jellemezte. Az öltözködés annak ellenére, hogy sok tekintetben igazodott a polgáriasabb ruhaformákhoz — paraszti jellegét megőrizte.

Az 1920-as évektől lényeges változás állt be a mezőberényi lakosság és benne a német parasztság öltözködésében.

A férfiak a vászonruhák helyett munkában is kizárólag cájg és különböző szövetekből és posztóból készült ruhákat viseltek. A korábbiakhoz képest általánossá vált a teljes öltözet — kabát, mellény, nadrág — viselete. Az öltözet a bricsesz nadrág átvétele után is megőrizte a csizmához kötődő paraszti jellegét. A női viseletben a korábbi kétrészes ruhákat az egybe szabott, egybe varrt ruhák váltották fel. Ezzel a hagyományos paraszti viseletkép — a karcsú derék és a széles alj — helyébe egy mértéktartó, egyenes vonalvezetésű öltözködési forma lépett.

Napjainkban a hagyományos viselet csak az idősebb emberek emlékezetében és öltözködésében található meg. A középkorúak és a fiatal generáció öltözködése az uralkodó trendeket követi.

7. Indokolás az értéktárba történő felvétel mellett:

A mezőberényi németek népviseletének történetét és változásnak alakulását bemutató tanulmányok tudományosan megalapozottak. A magyarországi nemzetiségi népviseleteket feldolgozó és bemutató minden részletére kiterjedő néprajzi dolgozat nem sok született. A háromnemzetiségű Mezőberény hagyományos paraszti és parasztpolgári viseletei közül a németeké a legjobban feldolgozott. Ezeket a forrásértékű tanulmányokat Hentz Lajosnak kitartó gyűjtő és kutató tevékenységének köszönhetjük. A berényi német népviselet ezért különösen fontos helyet foglal el a megőrzendő értékeink között.

8. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

Bonyhai Mihály „Mezőberény monográfiája” 1934.

MEZŐBERÉNY TÖRTÉNETE II. Népviselet Hentz Lajos Mezőberény 1973.

Sonderdruck aus BEITRAGE ZUR VOLKSKUNDE DER UNGARNDEUTSCHEN Ludwig Hentz

Budapest 1975

9. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: -

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

Winter András és felesége 1879-ben.

Herter Jakabné és gyermekei 1890- körül

Braun Ádám és Schaffer Zsuzsanna esküvői képe 1892-ből.

Rau Mihály és Braun Zsuzsanna esküvői képe 1883-ból.

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés *m*) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és **ajánló levelek: Kissné Wagner Mária**
3. A javaslatban megadott adatok kezelésére, illetve a benyújtott teljes dokumentáció, - ideértve a csatolt dokumentumok, saját készítésű fényképek és filmek felhasználására is - vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat
4. A nem saját készítésű dokumentumok szerepeltetése esetén az adott dokumentum tulajdonosának hozzájáruló nyilatkozata a szabad felhasználásról

AJÁNLÁS

A mezőberényi német nemzetiségi népviselet közel három évszázados története a település múltjának és néprajzának elengedhetetlenül fontos része. A berényi németiség öltözködés kultúrájának részletes kutatásokra alapozott feldolgozása a letelepüléstől a 20. századi második felében történt nagy társadalmi és gazdasági változásokig terjed. Országosan is kevés az ilyen szakmailag és tudományosan is magas színvonalú tanulmány, amely egy nemzetiség viseletkultúráját minden részletében bemutatja. Hiteles levéltári források és a rendelkezésre álló archív fényképek és az emlékezet segítségével. A mezőberényi németek viseletének történetét és változásait Hentz Lajos kutatásai és tanulmányai alapján ismerhetjük meg a mezőberényi német népviselet című dolgozatából. Hasonló részletes tanulmány a témában azóta sem született. A mezőberényi németek viseletkultúrája nemcsak a település öröksége, de az egyetemes emberi kultúra részei is. A Mezőberényi a németiséghez ezer szállal kötődő, elődeink hagyományait tisztelő emberként ezért is ajánlom a települési értéktár kulturális örökségeinek sorába német nemzetiségi viseletet.

Mezőberény, 2021. szeptember 28.

Kissné Wagner Mária

Mezőberény Város Óvodai Intézménye

intézményvezetője

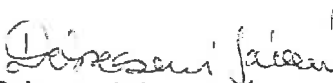
Ajánlólevél

Alulírott Debreczeni Jánosné, Ábelovszki Livia 5650. Mezőberény, Győri János utca 5/B. szám alatti lakos, mint német gyökerekkel is rendelkező viseletkészítő, támogatásra javaslom Csete Gyula a mezőberényi Orlai Petrics Soma Kulturális Központ Muzeális Gyűjteményének vezetője által készített javaslatát, „A mezőberényi német viseletek” Mezőberény Város Települési Értéktárba való felvételét.

Indoklás: A mezőberényi német viseletet sokszínűségük és eredetiségük végett a helyi értéktárba felvenni indokoltnak vélem. Összehasonlítva Békés megye más nemzetiségek által lakott településeinek viselet hagyományaival számos ponton mutatnak hasonlóságot azokkal, de legalább annyi eltérés is fellelhető közöttük. Annak ellenére, hogy Mezőberényben a három nemzetiség / magyar, német, szlovák/ egymás mellett élt, mindhárom közösség meglehetősen zárt volt, ezért sikerült a nemzetiségeknek az ide településkor magukkal hozott tudást, kultúrát megőrizni, azt kiteljesíteni.

A felsoroltak alapján tettem meg javaslatomat.

Mezőberény, 2021. november 04.én

Debreczeni Jánosné, Ábelovszki Livia

népi viseletkészítő